

mumkin. Bu ensiklopediya informatsiya ozodligi tamoyilini amalga oshirgan va unda bir qancha atoqli olimlar o'z maqolalarini joylashtirganlar (5). Wiki texnologiyasi *Nupedia* ning yangi versiyasi *Vikipediya* 2001-yildan so'ng juda taniqli va mashhur bo'lib ketgan. Hozirgi paytda bu dunyodagi eng katta ensiklopediya bo'lib, u tekin va ochiq resurs hisoblanadi. Ushbu texnologiyaning yaratuvchisi Vikipediyaning tezkorlik bilan gipermatnli muloqot qilishga imkon beruvchi amaliy muhit deb atagan. Keyinchalik esa uni *WikiWiki* deb atashgan (bu gavay tilida "tez-tez" degan ma'noni anglatadi). Bu texnologiyani ishlatganda inson HTML tilini bilishi shart emas, chunki ma'lumotlar to'plamining har bir sahifasi dastur tomonidan gipermatn sifatida tushuniladi (6). Avval-boshdanoq wiki texnologiya ochiq dasturiy ta'minot sifatida yaratilgan. Shuning uchun uning asosida istalgan inson Wiki dagi o'z jamoasini tezda va osonlik bilan tashkil qilishi mumkin. Bizning davrda wiki-texnologiyalarni jamoaviy loyihalar tashkil etishda keng ko'lamda ishlatiladi. Hozirgi davrda Wiki-texnologiya ma'lumotnomalar, bilimlar bazalari va shunga o'xshashlarni yaratish uchun ishlatiladi. Zamonaviy wiki-lar nafaqat matnlar bilan, balki elektron jadvallar bilan, kalendarlar bilan, tasvirlar galereyalari bilan, turli xildagi fayllar bilan ham ishlashga imkon beradi. Wiki-texnologiyalar yordamida bir tildan ikkinchiga tarjima qilishda foydalaniladigan lug'atlar ham tashkil qilish mumkin. Wiki-texnologiyalar vositasida tarjima bilan bog'liq bo'lgan quyidagi masalalarni hal qilish mumkin (7):

- Saytga kiruvchi har bir insonga tarjima bilan bog'liq bo'lgan lug'at kontentini tuzish va uni to'ldirishga imkoniyat berish;
- Bir tildan ikkinchisiga tarjima qilishda ishlatiladigan lug'atdagi so'zlarni tahrirlashga imkoniyatlar yaratish;
- Tarjima bo'yicha mutaxassislarga lug'atni istalgan bosqichida ko'rib, o'rganib va qo'shimchalar qo'shish hamda ma'no-mohiyati tarjima jarayoniga zid bo'lganlari olib tashlash yoki bu haqda o'z mulohazalarini qoldirish;
- Wiki-saytni yaratishda nafaqat tahrirchi sifatida, balki muallif va tahrirchi sifatida ishtirok etish.

Tarjima qilish uchun zarur bo'ladigan lug'at yaratish maqsadida tashkil qilingan Wiki-ning eng asosiy tamoyili sifatida unga har bir kiruvchi tomonidan oddiy web-brauzer vositasida so'zlar yoki iboralar bilan bog'liq istalgan ma'lumotni qo'sha olish mumkinligi tushuniladi. Har bir wiki-sahifa ma'lumotlarni tahrirlash (edit) linkiga (giperilovasiga) ega. Unga bosilgan taqdirda ekranga xuddi o'sha sahifa tekis matn sifatida chiqadi va foydalanuvchi matnni (yoki biror bir so'zni) tahrirlaganidan so'ng, saqlash (save) tugmachasini bosadi. Shundan so'ng bu sahifa HTML tiliga avtomatik ravishda konvertatsiya qilinadi. Natijada kompyuter monitorida yangilangan wiki-sahifa paydo bo'ladi. Shunday qilib, istalgan foydalanuvchi tarjimaning umumiy informatsion resursiga kerakli bo'lgan o'zgartirishlarni kiritishi mumkin bo'ladi hamda bu resurslarning yangi versiyalarini osonlik bilan hosil qilishi mumkin. Bunda eski versiyalar saqlanib qoladi va keyinchalik agarda kerak bo'lsa (masalan, kimdir adashib yoki ataylab noto'g'ri ma'lumot kiritib qo'ygan bo'lsa), istalgan chuqurlikdagi eski versiyalarni ko'rish va kerak bo'lsa o'zgartirish mumkin bo'ladi.

Wiki-texnologiyaning boshqa texnologiyalardan farqlariga quyidagilarni kiritish mumkin (8):

- Tarjima bilan bog'liq yaratilgan har bir informatsion resursning nomi va muallifi borligi hamda mualliflari soni juda ham ko'p ekanligi;

- Tarjima jarayoni bilan bog‘liq rasmlar, tasvirlar va videolarni joylashtirish hamda ularni kerak bo‘lganda taqdim qila olish;
- Tashkil qilinayotgan lug‘atdagi ma‘lumotlarni (matnlar, rasmlar, videolar, tasvirlar va boshqalarni) ko‘pchilik tomonidan ko‘p marta tahrirlash imkoniyati borligi;
- Lug‘at tuzish jarayonida qandaydir dasturlash tillarini ishlatish yoki qandaydir murakkab bilimlar majmuasiga ega bo‘lishning kerak emasligi;
- Lug‘at bilan bog‘liq ma‘lumotlar kiritilganidan so‘ng, darhol qanday o‘zgarishlar bo‘lganligining ko‘rinishi;
- Tuzilayotgan lug‘aviy ma‘lumotlarning sahifalarga bo‘linganligi, ya‘ni, har bir sahifaning o‘z fayli mavjudligi;
- Yaratilayotgan ma‘lumotlarning o‘zgarganligini tanqidiy ravishda hisobga olish va oldingi versiyaga o‘ta olish imkoniyati.

Agarda biror bir foydalanuvchi wiki-saytning biror bir boshqa ishtirokchisiga yomonlik qilmoqchi bo‘lsa yoki doimiy ravishda feyk ma‘lumotlar kiritish bilan shug‘ullansa, bu insonning maqolalarni tahrirlash huquqidan mahrum qilib qo‘yish ham mumkin.

Wiki ning sahifalari bir birlari bilan oddiy adresatsiya tizimi orqali bog‘langan. Bunday oddiylikka erishish qandaydir qoidalar kiritishni talab qiladi, albatta. Bunday imkoniyat mavjud bo‘lishi uchun bir turdagi namuna-shablonlarga ega bo‘lish kerak (9). Wiki ning shablonlari shunday bir alohida sahifalarki, ulardagi ma‘lumotlarni boshqa sahifalarga qo‘yish mumkin. Shablondagi o‘zgarishlar ular qo‘yilgan barcha sahifalarda aks etib turadi. Shablonlar namunalar hosil qilishga va ularni boshqa sahifalarda ishlatishga imkon beradi. Shablon bu oddiy wiki-sahifa bo‘lib, uni har bir istalgan muallif tahrirlashi mumkin. Shablon quyidagicha qo‘yiladi: **{{Shablon nomi}}**. Sahifa monitorda aks etilganida ko‘rsatilgan joyga sahifa mazmuni **“Shablon: Shablon nomi”** sifatida joylashtiriladi. Agar u hozircha yo‘q bo‘lsa, u haqdagi belgi mavjud bo‘lmagan shablonga link (giperilova) ko‘rinishida namoyon bo‘ladi. Shablon sifatida istalgan sahifa ishlatilishi mumkin. Agar ismlarning global fazosida **“Shablon nomi”** mavjud bo‘lsa, yoki ma‘lumotning nomi ikki nuqta bilan ko‘rsatilgan bo‘lsa (buning ma‘nosi ismlarni asosiy fazosiga murojaat deb tushuniladi), link **“Shablon:”** nomli ismlar fazosiga avtomatik ravishda jo‘natilmaydi. Agar shu ko‘rinishda rasm yoki kategoriya chaqirilsa, unda rasm yoki kategoriyaning tavsif qismigina qo‘yiladi.

Wiki gipermatni oddiy va sodda usulda yaratuvchi va uni qo‘llab turuvchi bir tizimdir (10). Bu esa tarjima jarayoni bilan bog‘liq bo‘lgan gipermatnlarni individual yoki jamoaviy tarzda yaratish imkonini beradi. Gipermatn yaratishda individual tarjimonlar yoki tarjimonlar guruhi HTML-kodlashtirishga o‘z diqqatini chalg‘itmaydi va barcha diqqat-e‘tiborini lug‘at yaratish mazmuniga va mohiyatiga qaratadi. Wiki texnologiyasi avval boshdanoq ochiq dasturiy ta‘minot sifatida yaratilgan va hozirgi davrda internet tizimida uning bir qancha klonlari va maydonchalari mavjud. Wiki ning turli klonlari turlicha tuzilgan va turli-tuman qoidalar asosida ishlaydi. Masalan, wiki ning an‘anaviy variantida qidiruv uchun shablon sifatida quyidagi qoidadan foydalaniladi (11):

“(A-Z)(a-z0-9)+(A-Z)(a-z0-9)+”;

Agar buni tushunarli ko‘rinishga keltirsak, uning ma‘nosi quyidagicha bo‘ladi: *“Albatta yuqori registrdagi lotin harflari, undan so‘ng juda bo‘lmaganda bitta kichik registrdagi lotin harflari yoki raqamlar va undan so‘ng istalgancha shunday harflar va raqamlar, ulardan so‘ng yana bir necha marta “albatta yuqori registrdagi lotin harflari, undan so‘ng juda bo‘lmaganda bitta kichik registrdagi lotin harflari yoki raqamlar va undan*

so'ng istalgancha shunday harflar va raqamlar" keladi. Oldingi jumlada kursivda ajratib ko'rsatilgan va qavs ichiga olingan holdagi simvollar kombinatsiyasi istalgan marta qaytarilishi mumkin".

Bu qoidalar insoniy tilda unchalik chiroyli ko'rinmasa ham, wiki-dastur uchun juda ham tushunarlidir. Masalan, ilk Wiki lardagi WikiWiki, FireFox yoki SourceForge so'zlar tizim uchun tushunarli, MS Office uchun esa bu so'zlar tushunarsiz. Shuni ham aytish lozimki, zamonaviy Wiki dasturlari ingliz tilidan boshqa tillarini ham tushunishadi va ular bilan boshqa tilida so'zlashganda, Wiki-dastur bu so'zlarni xato tushunish holatlari ham uchrab turadi. Ammo dastur bu haqda ma'lumot bera olmaydi yoki bu tildagi so'zlar bo'yicha tushuntirishni so'raydi. Wiki ning ichki ma'lumotlar bazasidagi sahifaga ichki link bir yoki bir qancha so'zlarni ikkitalik katta qavslarga olgan holatimizda yaratiladi: ((Ichki link)). Wiki ning ichki ma'lumotlar bazasidagi sahifaga tashqi link esa bir yoki bir qancha so'zlarni bittalik katta qavslarga olgan holatimizda yaratiladi va bunda o'quvchini yo'naltiruvchi link manzili so'z oldida ko'rinib turadi.

Wiki yangi sahifalarni yaratishning web-sahifalar yaratishda ishlatiladigan usulidan boshqacharoq usulni ishlatadi. Gipermatnlarni bir-biriga ulash bo'yicha an'anaviy qoidalar avval sahifa yaratishni va undan so'ng ularni ulashni ko'zda tutadi. Wiki da esa sahifalarni oldindan yaratib qo'yish mumkin emas, ya'ni, wiki da avval biror-bir sahifani yaratish va so'ngra uni matnga ulash mumkin emas. Wiki da har qanday yangi aniqlanuv avval kiritiladi va shundan so'ng u tushuntiriladi. Masalan, biz matnga yangi atamani kiritishimiz mumkin. Ushbu matni saqlagandan so'ng, biz sahifani olamiz. Bu sahifaning oldida Wiki uchun tushunarsiz bo'lgan so'z qizil harflar bilan ajratib ko'rsatiladi. Linkning qizil rangi shu so'z bo'lgan sahifadagi aniqlanuv hozircha mavjud emasligini anglatadi (12).

Zamonaviy Wiki-texnologiyalar yordamida samarali lug'at yoki tarjima informatsion muhitning tashkil qilinishi quyidagilarga imkon beradi:

- Talaba va o'qituvchilarning samarali informatsion lug'at tashkil qilishlariga imkon beradi;
- Bir tildan boshqasiga tarjima tizimi yaratish jarayoni ishtirokchilarining turli xildagi informatsion resurslardan foydalanishini osonlashtiradi;
- Lug'at tashkil qilish yoki tarjima jarayoning tashkil qilinishi samarali ravishda amalga oshirishni va uning doimiy monitoringini amalga oshirishga imkon beradi;
- Lug'atga har bir so'z yoki jumlaning kiritishda u bilan bog'liq bo'lgan tushunchalarni, rasmlarni, tasvirlarni, ko'rinishlarni, videolarni, audio ma'lumotlarni va shunga o'xshash bir qancha ko'rsatgichlarni kiritish va saqlab qo'yish mumkin bo'ladi;
- Wiki-texnologiyalarni qo'llagan holda endi oddiy emas, balki integrallashgan lug'atlar yaratish ham mumkin bo'lib qoladi. Bunday lug'atlar o'z tarkibiga nafaqat so'z va jummalarni, balki bu so'z. tushuncha va jumlar bilan bog'liq rasmlarni, tasvirlarni, ko'rinishlarni, videolarni, audio ma'lumotlarni va shunga o'xshash bir qancha ko'rsatgichlarni o'z tarkibiga olishi mumkin bo'ladi;
- Integrallashgan evolyutsion lug'at tashkil qilish jamoa tomonidan kiritilgan biror bir til bilan bog'liq bo'lgan ma'lumotlar asosida kompyuterning til o'rganish jarayonini amalga oshiradi va u xuddi shu asosda ishlaydigan sun'iy intellekt tizimlarini tashkil qilishga olib keladi. Buni evolyutsion sun'iy intellekt tizimini yaratish deb ham tushunish

mumkin. Buni xuddi inson tugʻilganidan soʻng oʻz ona tilini qanday oʻrganishiga analogiya qilib tushunish mumkin;

- Yuqorida tavsif etilgan evolyutsion sunʼiy intellekt tizimi tashqi dunyodan jamoa tomonidan kiritilgan maʼlumotlarni va bu bilan bogʻliq tushunchalarni qabul qilib oladi, ularni bir-biri bilan maʼlum bir tartibda bogʻlaydi va xuddi inson tafakkuri evolyutsiyasi kabi rivojlanib, oxir-oqibatda turli xil tillarda tarjima qila oladigan va keyinchalik fikrlay ham oladigan sunʼiy intellekt tizimlari yaratilishiga olib keladi;

- Tarjimonlar uchun quyidagi imkoniyatlarga ega boʻlgan tarmoq jamoalarini tashkil qilish mumkin boʻladi: bir tildan boshqalariga tarjima jarayonida bilimlarni intensiv ravishda almashinishga imkon beradi, bu sohadagi yangiliklarga erishishdagi yuqori motivatsiyani taʼminlaydi, tarjimada oʻzaro yordamni va til bilan bogʻliq maʼlumotlarning akkumulyatsiyasini amalga oshiradi, tarjima sohasida tajriba almashinish va bu sohada kerakli boʻlgan amaliy tajriba hamda koʻnikmalariga ega boʻladi. Wiki dan foydalangan holda tarjimonlar barcha sahifalarni koʻrib chiqishlari va ularni tahrirlashlari mumkin, umumiy mavzularni topib, ulardagi tarjima bilan bogʻliq muammolarni topishlari va birgalikda jamoaviy muhokama qilishlari mumkin, hamkorlar bilan ishlashlari va tarjimonlik bilan bogʻliq boʻlgan yangidan-yangi loyihalar yaratishlari mumkin.

Ammo shuni ham aytish kerakki, yuqorida koʻrsatib oʻtilgan ijobiy tomonlar bila bir qatorda, wiki-texnologiyani tarjima amaliyotida qoʻllash boʻyicha quyida koʻrsatilgan bir qancha muammolari ham mavjud:

- Yuqorida taklif etilgan usul vositasida integrallashgan evolyutsion lugʻat tashkil qilinishi uchun juda ham katta maʼlumotlar saqlash fazosi kerak boʻladi va bu masalani hal qilish uchun, birinchidan bulutli maʼlumot omborlaridan foydalanish mumkin va agar zaruriyat boʻlganida eng ilgʻor zamonaviy maʼlumot saqlash qurilmalari va tizimlarini ishlatish talab etiladi. Bu borada endigina amaliyotga kirib kelayotgan kvant effektlaridan foydalangan holda yaratilgan maʼlumot saqlash tizimlarini misol sifatida keltirish mumkin;

- Maʼlumotlarni bir qancha bir xildagi nusxalari mavjudligi — loyiha doirasidagi evolyutsion bilimlar bazasida ertami-kechmi bir xildagi maʼlumotlar paydo boʻlib qolishi mumkin. Masalan, turli sahifalarda bir nechta soʻzlar, tushunchalar yoki abzaslar qaytarilishi mumkin yoki resurslarga boʻlgan linklar turli boʻlimlarda qaytarilishi mumkin. Natijada, nimanidir oʻzgartirish yoki linkni toʻgʻrilash yoxud tushuncha aniqlanuvini toʻldirish uchun barcha tizimni qaytaruvlar va dublikatlar bor-yoʻqligi nuqtai-nazaridan tekshirib chiqish va kerakmaslarini olib tashlash kerak boʻladi;

- Strukturizatsiyalash mumkin emasligi — wiki-saytda joylashgan turli xil tushunchalarga boʻlgan giperilovalarning ierarxiyasi yoʻq boʻlgani uchun kerakli maʼlumotni axtarish koʻproq vaqt talab qiladi. Sahifalarda joylashgan strukturizatsiya qilinmagan linklar boʻyicha koʻp martalab oʻtish boshlangʻich sahifani yoʻqotishga ham olib kelishi mumkin;

- Maʼlumotlarning ishonchli emasligi — ishonchsizlik, subyektivizm va ishtirokchilarning samarasizroq ishlashi saytni toʻldirishda qatnashadigan foydalanuvchilarning kompetentligiga bogʻliq boʻladi va agar maʼlumotlar kiritish uzoq muddat davom etsa, evolyutsion lugʻatdagi tushunchalarning ishonchlilik darajasi ham asta sekin orta boradi. Bu xuddi insonni qayta tarbiyalab, maʼnaviyatini, tushunchalarini, soʻz boyligini va dunyoqarashini yangilash hamda sozlash jarayoniga oʻxshab ketadi;

- Vandalizm (vahshiylik) holatlari mavjud boʻlishi — wiki-texnologiya saytning sahifalarini toʻldirishda istalgan ishtirokchiga imkon

beradi va ularni insofli, aqlli, tarbiyali deb hisoblaydi. Ammo ko'pgina holatlarda ular ishonchli ham emas, bilimli ham, tarbiyali ham emasligi ma'lum bo'lib qoladi. Ayniqsa, bu ishga trollar yoki davlat maxsus xizmatlarining zakaz bo'yicha ishlaydigan agentlari aralashsa, ish chappasiga ketishi ham mumkin. Ular evolyutsion lug'at ko'rinishidagi wiki-saytlardagi vandalizmi keltirib chiqaradilar, ya'ni, saytga bilibmi-bilmaymi zarar yetkazish maqsadida unga keraksiz ma'lumotlarni qo'shadilar, kerakli ma'lumotlarni o'chirib tashlaydilar yoki sizga jinoyat ishi ochish maqsadida qasddan xavfli ma'lumotlarni qo'shadilar. Bu esa biz yaratayotgan wiki-saytning obro'sini va undagi ma'lumotlar to'g'riligini ko'pchilik oldida obro'sizlantiradi. Misol sifatida quyidagilarni ko'rsatib o'tishimiz mumkin: so'kinish va haqoratlarni, tuhmat va bo'htonlari yoki raqobatchilar tomonidan yolg'onligi aniq bo'lgan ma'lumotlarni qasddan zakaz bo'yicha wiki-saytga joylashtiriladi. Bular orqali saytga yetkazilgan zararni yo'qqa chiqarish uchun, administrator hushyorroq bo'lishi kerak va vandalizm alomatlari ko'ringan holda saytning joriy versiyasini oldingi istalgan, buzilmagan holatga keltirish kerak bo'ladi. Zarur keltirilgan vandal mualliflarni esa wiki-saytni tahrirlash imkoniyatidan batamom mahrum qilish kerak bo'ladi.

Xulosa. Tarjimada wiki texnologiyalardan foydalanish usullari va vositalari borasida yuqorida aytib o'tilganlarni hisobga olgan holda wiki-texnologiyani tarjima jarayonida qo'llash bo'yicha quyidagi xulosalarni chiqarish mumkin bo'ladi:

- Wiki-texnologiya vositasida samarador va o'z-o'zini tiklay oladigan evolyutsion tarjima lug'ati ko'rinishidagi informatsion tizimini tashkil qilish mumkin;
- Bir tildan boshqasiga tarjima jarayoni ishtirokchilarining barchasiga informatsion resurslarni yangilash, to'ldirish va ulardan birgalikda foydalanish imkonini yaratadi;
- Turli xil tillarda avtomatik ravishda samarador informatsion muloqotni amalga oshirishga imkon beradi;
- Wiki-texnologiya asosida jamoa ishtirokida evolyutsion sun'iy intellekt tizimini yaratish imkonini beradi;
- Tarjima jarayonini samarador boshqarish, yangilash va bu jarayonni aktiv kuzatish va vaqt davomida yangilashlarga yo'l ochadi;
- Tarjima bilan bog'liq bo'lgan bilimlarni faol ravishda almashinish, bu borada yuqori motivatsiyani ta'minlash, sohadagi yangiliklarni tezkor ravishda bilib turish, o'zaro yordam, bir-birini qo'llab-quvvatlash va tarjimonlik sohasidagi mustaqil faoliyatga undaydigan faol tarmoq jamoasi tashkil qilish imkoniyatini yaratib beradi.

Tarjima jarayonini amalga oshirish uchun to'g'ri tashkil qilingan Wiki texnologiya til o'rganish bilan bog'liq ta'lim jarayonida pedagogik faoliyatni tashkil qilish va boshqarish uchun samarador bir usul sifatida ishlatilishi mumkin. Bu esa til o'rganish yo'nalishidagi masofaviy o'quv tizimlari tashkil qilish, jamoaviy ijodiy ishlar yaratish, maktab yoki biror bir fan sohasiga oid lug'at yoki ensiklopediyalar yaratish, birgalikda ilmiy-amaliy maqolalar yozish, birgalikdagi ilmiy ishlar bajarishga keng imkoniyatlar yaratib beradi. Bundan tashqari, olingan natijalar yoki g'oyalarni internetda nashr qilish, foydali ma'lumotlarni ommaga tarqatish, bular haqida jamoa fikrini o'rganish uchun ham foydalanilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Krogstie Birgit R. The wiki as an integrative tool in project work. The 8th International Conference on the Design of Cooperative Systems; 2008-05-20–2008-05-23
2. Wikiversity: Main Page. URL: http://en.wikiversity.org/wiki/Wikiversity:Main_Page (дата обращения 15.03.2014).
3. http://grouper.ieee.org/groups/ifets/russian/depository/v15_i4/pdf/11.pdf;
4. Goodwin-Jones, B. (2003). Blogs and Wikis: Environments for On-Line Collaboration. *Language Learning & Technology*, 7(2), 12-16. Retrieved May 26, 2022 from <https://www.learntechlib.org/p/95551/>.
5. Musumeci D. Breaking the tradition: an exploration of the historical relationship between theory and practice in second language teaching. — N. Y.: McGraw-Hill, 1997.
6. Гладун А. Wiki-технологии // Телеком. Коммуникации и сети, 2008. — 58 с.
7. Быховский Я. С., Ястребцева Е. Н. Создание учебной гипертекстовой энциклопедии в среде ВикиВики: Общероссийский проект Летописи ру (Электронный ресурс). — Режим доступа: <http://docs.podelise.ru/docs/index-4945.html?page=4> 24.06.2014.
8. Соломатина А.Г. Методика развития умений говорения и аудирования учащихся посредством учебных подкастов (английский язык, базовый уровень): дис. ...канд. пед. наук. М.: МГГУ им. М.А. Шолохова, 2011. — 157 с.
9. Сысоев П.В. Блог-технология в обучении иностранному языку // Язык и культура. — 2012. — № 4. — С. 115—127.
10. Сысоев П.В. Информационные и коммуникационные технологии в лингвистическом образовании. — М.: Либроком, 2013. — 264 с.
11. Маркова Ю.Ю. Методика развития умений письменной речи студентов на основе вики-технологии (английский язык, языковой вуз): дис. ... канд. пед. наук. М.: МГГУ им. М.А. Шолохова, 2011. — 187 с.
12. Голицына И.Н., Афзалова А.Н. Формирование образовательной среды ИТ-специалистов на основе веб-технологий // Международный электронный журнал «Образовательные технологии и общество (Educational Technology & Society)». — 2012. Т. 15. — №3. — С. 424—433. URL:<http://ifets.ieee.org/russian/periodical/journal.html>
13. Голицына И.Н. Технология вики в организации учебной деятельности. // Школьные технологии. — 2016. — № 4. — С. 146—154.

References

1. Krogstie Birgit R. The wiki as an integrative tool in project work. The 8th International Conference on the Design of Cooperative Systems; 2008—05—20 — 2008—05—23
2. Wikiversity: Main Page. Available at: http://en.wikiversity.org/wiki/Wikiversity:Main_Page (data obrashcheniya 15.03.2014).
3. http://grouper.ieee.org/groups/ifets/russian/depository/v15_i4/pdf/11.pdf;

4. Goodwin-Jones, B. (2003). Blogs and Wikis: Environments for On-Line Collaboration. *Language Learning & Technology*, 7(2), 12-16. Retrieved May 26, 2022 from <https://www.learntechlib.org/p/95551/>.
4. Musumeci D. *Breaking the tradition: an exploration of the historical relationship between theory and practice in second language teaching*. N. Y.: McGraw-Hill, 1997
5. Gladun A., Rogushina Yu. Wiki-tehnologii, Telekom. Kommunikatsii i seti (), 2008, 58 p.
6. Bykhovskii Ya. S., Yastrebtseva E. N. Sozdanie uchebnoi gipertekstovoi entsiklopedii v srede VikiViki: Obshcherossiiskii proekt Letopisi ru (Elektronnyi resurs). – Rezhim dostupa: Available at: <http://docs.podelise.ru/docs/index-4945.html?page=4> 24.06.2014. – Zagl.s ekrana
7. Solomatina A.G. *Metodika razvitiya umenii govoreniya i audirovaniya uchashchikhsya posredstvom uchebnykh podkastov (angliiskii yazyk, bazovyi uroven')* (Methods of developing students' speaking and listening skills through educational podcasts (English, basic level), candidate's thesis, Moscow: MGGU im. M.A. Sholokhova, 2011.
8. Sysoev P.V., *Yazyk i kul'tura*, 2012, No. 4, pp. 115–127.
9. Sysoev P.V. *Informatsionnye i kommunikatsionnye tekhnologii v lingvisticheskoy obrazovanii* (Information and communication technologies in linguistic education), Moscow: Librokom, 2013, 264 p.
10. Markova Yu.Yu. *Metodika razvitiya umenii pis'mennoi rechi studentov naosnove viki-tehnologii (angliiskii yazyk, yazykovoi vuz)* (Methods of developing students' writing skills based on wiki technology (English, language university), candidate's thesis, Moscow: MGGU im. M.A. Sholokhova, 2011.
11. Golitsyna I.N., Afzalova A.N. *Obrazovatel'nye tekhnologii i obshchestvo (Educational Technology & Society)*, 2012, vol. 15, No. 3, pp. 424–433, available at: <http://ifets.ieee.org/russian/periodical/journal.html>
12. Golitsyna I.N. *Shkol'nye tekhnologii*, 2016, No. 4, pp. 146–154.